

<https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.2.9>
УДК 811.161.2'42:[133.528:355.48(470:477)]

Олена Доценко

Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Григорія Сковороди, 2, Київ, 04070, Україна
 <https://orcid.org/0000-0003-4607-0883>
o.dotsenko@ukma.edu.ua

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЗОТЕРИЧНИХ ПЕРЕДБАЧЕНЬ У МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Предметом дослідження є езотеричні прогнози як один зі способів створення вербальної моделі майбутнього. Матеріалом дослідження став медійний текстовий і відеоконтент, у якому представлено езотеричні передбачення, ворожіння, пророкування про хід російсько-української війни після повномасштабного вторгнення армії країни-агресора на територію України. Нині українці, які потерпають від злочинних дій російської армії та інформаційної війни, організованої владою й пропагандистськими мас-медіа РФ, постійно перебувають у стані стресу, є дуже чутливими до езотеричного контенту, який створює ілюзію розуміння ситуації, провокує неправильні висновки й учинки, може призводити до виникнення небезпечних для життя і здоров'я громадян ситуацій. Отже, у країні гостро постала проблема диференціації ефективної та маніпулятивної прогностики, що зумовлює актуальність вивчення її комунікативно-прагматичних особливостей, верифікації передбачень і поширення інформації про якість прогностичного медійного контенту. Метою публікації стало виокремлення й дослідження езотеричних передбачень як особливого типу вербального моделювання майбутнього, що відрізняються від наукових і наївних емпіричних прогнозів комунікативною метою, своєрідним свідомо організованим невербальним тлом повідомлень про майбутнє та засобами мовного впливу на реципієнта.

Результати дослідження засвідчили маніпулятивний характер езотеричних прогнозів, зорієнтованих здебільшого на залучення аудиторії до медійних каналів відповідного змісту, а також формування вигідної замовникам такого контенту суспільно-політичної позиції, потрібної оцінки подій, що відбуваються в Україні та світі. З мовного погляду для езотеричних передбачень типовими є конструкції імперативного типу, з експліцитно реалізованою епістемічною модальністю достовірності, вираженої модусами віри, знання, переконання. Цим аналізований тип прогнозів відрізняється від наукових і наївних емпіричних, для яких характерна невпевненість автора повідомлення в змісті передбачення, що виражається в конструкціях з епістемічною модальністю гіпотетичного типу за допомогою лексичних засобів із семантикою невизначеності, непевності.

Новизна дослідження полягає в тому, що вперше проаналізовано мовні та екстралінгвальні засоби реалізації езотеричних передбачень в умовах російсько-української війни. У перспективі доречно дослідити наукові та наївні емпіричні прогнози, визначити характер їхнього впливу на споживачів медіаконтенту.

Ключові слова: медіадискурс; критичний дискурс-аналіз; передбачення; езотеричні передбачення; лінгвістичний вплив; комунікативні стратегії; модальність.

Постановка проблеми. У кризових ситуаціях значно зростає роль інформації, покликаної зорієнтувати громадян у можливих варіантах розгортання подій, допомогти визначитися з найоптимальнішим способом реакції на виклики, підготуватися до можливих негативних сценаріїв. Цим зумовлений загострений інтерес українців до прогнозів різних типів в умовах збройної агресії Російської Федерації. Саме тому телеєфіри, радіопередачі, електронні й друковані ЗМІ активно поширюють усіякні передбачення: від прогнозів спеціалістів-експертів у певних галузях життя суспільства до віщувань, ворожінь і вангвань. Споживаючи такий неоднозначний контент, громадяни формують власну модель майбутнього, яка безпосередньо залежить від якості отриманої інформації, можливості її критично осмислити, оцінити переваги й ризики різних

варіантів розгортання подій у близькому чи віддаленому майбутньому. Водночас за динамічної зміни подій, ефекту несподіванки, який використовує наш ворог, аби завдати найбільшої шкоди українцям, ухвалити правильні рішення вкрай важко. Цим і зумовлені, з одного боку, значний інтерес до прогнозів, а з другого — активізація прогностиків, які перебувають зараз чи не на піку своєї слави, часто спекулюючи на безпорадності громадян. У таких умовах постає гостра потреба визначити критерії якісного прогностичного контенту і схарактеризувати маніпулятивні технології, до яких удаються недоброчесні віщуни, використовуючи зокрема й мовні засоби впливу на аудиторію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бажання зазирнути в майбутнє спонукало до розвитку наукових галузей, покликаних розробити

методологію цього процесу, завдяки чому розвинувся окремий напрям філософії, зорієнтований на дослідження майбутнього, — футурологія, або прогностика. Активно користуються прийомами прогнозування і представники інших галузей знань: соціологи, політологи, маркетологи. Футурологія входить до сфери наукових інтересів літературознавців, оскільки передбачення часто реалізуються не як наукові розвідки, а через засоби художнього мовлення, якими послуговувалися, наприклад, Жюль Верн, Джордж Орвел, Олдос Гакслі та інші письменники-фантасти, чий творчий доробок, зокрема й засоби творення художньої моделі нереального світу, не могли не зацікавити вчених. Лінгвісти досі не надто активно долучилися до вивчення передбачень попри те, що мовні засоби їх реалізації видаються досить цікавим предметом дослідження. Мовознавці спорадично торкалися проблеми мовного вираження передбачень різних типів, здебільшого в контексті вивчення епістемічної суб'єктивної модальності висловлення (Арутюнова, 1992; Гальона, 2016; Доценко, 2006; Ігіна, 2009; Скибицька, 2004), дискурсології та комунікативної лінгвістики (Наумук, 2010; Приседська, 2008; Черхава, 2011). Комплексне дослідження особливостей вербалізації передбачень з урахуванням їх потрактування спеціалістами в галузі футурології та прогностики в українській лінгвістиці досі відсутнє. Проте саме зараз, під час воєнного лихоліття, коли в суспільстві з'явилася нечувана потреба спрогнозувати розвиток подій, аби убезпечити себе та свої родини від лиха і втрат, а водночас надзвичайно активізувалися прогностики різного кшталту, постала потреба діагностувати медійний простір із метою визначення надійних джерел інформації. В інформаційній какофонії передбачень хочеться знати, кому вірити, а чий прогноз варто ігнорувати, аби зберегти ментальне здоров'я та об'єктивне сприйняття ситуації, вжити адекватних заходів для забезпечення якісного майбутнього життя.

З огляду на це актуальною постає проблема виокремлення й усебічного дослідження мовних і екстралінгвальних засобів формування езотеричних ненаукових передбачень, проаналізувати характер їхнього впливу на настрої та поведінку українців в умовах російсько-української війни. Задля реалізації окресленої мети варто зреалізувати такі завдання: визначити диференційні комунікативно-прагматичні ознаки езотеричних передбачень, що відрізняють їх від прогнозів інших типів; схарактеризувати езотеричні передбачення за комунікативною метою, чинниками адресанта й адресата; проаналізувати екстралінгвальні особливості, мовні засоби реалізації епістемічного значення суб'єктивної модальності висловлень з езотеричними передбаченнями.

Виклад матеріалу дослідження. Дослідники теорії пізнання одностайні в тому, що передбачення — це форма мисленнєвої діяльності, яка

уможливорює «пізнання майбутнього на основі минулого та сучасного. Передбачення включає результат діяльності мислення і сам процес мислення, який зумовлює цей результат» (Сидоренко, 2010).

Традиційно виокремлюють наукове передбачення, що «ґрунтується на пізнанні закономірностей розвитку природи, суспільства, мислення, використанні наукових методів дослідження» (Городяненко, 2003), тобто є «категорією для позначення процесу здобуття знань» (Сидоренко, 2010), та ненаукове, яке «не застосовує спеціальних наукових досліджень і ґрунтується на передчуттях людини про майбутнє за допомогою підсвідомості (інтуїтивне); життєвому досвіду і пов'язаних з ним аналогіях, прикметах (буденне); на вірі в надприродні сили, що визначають майбутнє (міфологічне, релігійне)» (Городяненко, 2003). Отже, ненаукові завбачення можуть формуватися «на підставі досвіду, здорового глузду тощо» (Сидоренко, 2010) або ж із маніпулятивною метою, коли йдеться про комунікативні жанри, пов'язані з міфологією, езотерикою, релігією, утопізмом, які відбивають суб'єктивні бажання, оцінки мовця як майбутню дійсність. Метою таких віщувань, ворожінь, астрологічних прогнозів зазвичай є маніпулювання людськими поглядами й поведінкою. Попри цілковиту розмитість таких прогнозів і проблеми з верифікацією в кризові періоди саме вони стають досить популярними навіть на рівні суспільно-політичного життя країни, де їх використовують як інструмент маніпулятивного впливу на настрої певних соціальних груп. Ґрунтуються такі передбачення не на емпірії чи здоровому глузді, а на езотеричному уявленні про світобудову, вірі в надприродні, потойбічні сили тощо.

Найбільш дієвим способом визначення правдивості будь-яких передбачень, зокрема й езотеричних, є їх верифікація. Такий прийом не пов'язаний із застосуванням лінгвістичних методів аналізу, тому наведемо результати дослідження езотеричного контенту, оприлюдненого впродовж року після початку повномасштабного вторгнення армії Російської Федерації в Україну, яке здійснив оглядач інтернет-видання «Детектора медіа» Я. Зубченко. Журналіст назвав причини активного залучення ворожбитів, екстрасенсів та інших провидців до ефірів більшості українських мас-медіа: «По-перше, це нище бажання скористатися відчаєм людей та накрутити переглядів. По-друге, навпаки, розрадити народ позитивними прогнозами» (Зубченко, 2022). Поширення езотеричного контенту з метою здобути більше переглядів

суперечить базовим стандартам журналістики — точності, повноти, балансу, відокремлення фактів від думок. Аби повідомити читачам правду, журналісти мусять перевіряти інформацію у трьох чи хоча б двох різних джерелах,

працювати з документами, проводити розслідування, дізнаватися думки експертів. Тим часом у новинах про мольфарів інформація береться так: «*Палить трави та розрізає дим ножем*». Це цитата прогнозу «Фактів ICTV» на 2022 рік. І його точність відповідна: «*На повномасштабну війну у Кремлі не наважаться. <...> Енергетичної кризи <...> в країні не станеться. А економіка почне набирати обертів*». (Зубченко, 2023)

Тож маніпулятивний характер таких публікацій є цілком очевидним.

Пророки, віщуни та ворожки, які вдаються до езотеричних передбачень, оперують псевдоаргументами, імітуючи фаховий аналіз ситуації й ігноруючи закони логіки, спостереження та здоровий глузд. Зміст таких пророцтв — те, що хочуть почути реципієнти: те, що заспокоює, дає надію на якнайшвидше покращення ситуації. «Пророцтва, як правило, поетичні й загадкові, але в них, порівняно з науково вивіреними прогнозами, є суттєвий недолік. Події, життєві ситуації, які лежать в їх основі, не відстежуються в процесі їх здійснення, а відтак найчастіше складаються по-іншому, або й зовсім навпаки» (Горбатенко, 2004). Методом пошуку інформації про майбутні події тут зазвичай є спеціальні артефакти із символічним значенням, яке розшифровує провидець: карти таро, гральні карти, поведінка астрономічних об'єктів тощо. У відеоконтенті такі артефакти часто стають невербальним символічним супроводом тексту передбачення, який виконує функцію засобу впливу на адресата повідомлення. Ворожбити по-різному використовують невербально-символічний супровід своїх відеоповідомлень: від акцентування уваги на артефактах (картах, свічках, інших атрибутах) для створення загадкового, містичного антуражу до цілковитого їх ігнорування й актуалізації інших методів привернення уваги до власних прогнозів. Крім спеціальних артефактів із символічним значенням, автори езотеричних прогнозів активно використовують засоби екстралінгвального та вербального впливу на реципієнта, зокрема й елементи комунікативно-прагматичної структури повідомлення: чинники адресанта й адресата, висловлення з експлікованою епістемічною модальністю категоричної достовірності, імперативні конструкції, лексичні засоби з вираженою позитивною чи негативною конотацією тощо. Аналіз таких комунікативно-прагматичних і мовних засобів створення езотеричного контенту може сприяти виявленню тих маркерів, які засвідчуватимуть його маніпулятивний характер.

У мас-медійному просторі провидці зазвичай співпрацюють із представниками медійних каналів, які організують комунікацію, розставляють змістові акценти з метою привернення уваги. Така взаємодія може відбуватися досить своєрідно, коли зміст повідомлень двох учасників

комунікативної взаємодії не корелює. Провидці, аби уникнути прямої відповіді на запитання, можуть вдаватися до маніпулятивних прийомів уведення в оману, зокрема до підміни тези. Таким, наприклад, є пророцтво екстрасенса Яни Пасенкової на каналі Rostyslove Production, заявлене в заголовку як «ЯНА ПАСИНКОВА: НЕГАЙНО ЗАЛИШАЙТЕ ЕНЕРГОДАР! Екстрасенс про ЗАЕС, обстріли України та що буде на РФ». Утім на запитання про Енергодар («Що чекає на Енергодар у найближчі місяці?») екстрасенс відповідає не так, як це заявлено в заголовку:

До септембля місяця Енергодар, люди, которые там живут, огромное внимание уделяйте детям. Где находятся ваши дети. Скопления детей, там, где скопления детей каких-то, избавь Господи! Не нужно! Нельзя! Ни в коем случае! Если есть возможность оттуда вывезти детей, увезти своих детей, пожалуйста, увозите. Если нет, ну, как бы, тогда уже берегайте там на месте, щоб они нигде не шлялись, потому что угроза именно идет для детей. Вот такая информация. Детские лагеря... Ну, не в этом году! Ну, вообще не в этом году!

Як бачимо, у відповіді на запитання відсутні імперативи, заявлені в заголовку як пряма мова екстрасенса: ЯНА ПАСИНКОВА: НЕГАЙНО ЗАЛИШАЙТЕ ЕНЕРГОДАР! Натомість провидиця використовує імперативні конструкції, коли йдеться про скупчення дітей. Коли ж говорить про їх евакуацію (саме це заявлено в заголовку), вживає оптативні (бажальні / рекомендаційні) висловлення, які стосуються лише окремої групи жителів Енергодара — дітей. Крім того, екстрасенс демонструє необізнаність у ситуації щодо окупації Енергодара, основних загроз для мешканців цього міста, пов'язаних із безпекою радіаційного забруднення довкілля. В аналізованому матеріалі, оприлюдненому на ютуб-каналі з великою кількістю підписників, можемо спостерігати маніпулювання і провидця, прогноз якого не корелює з реальною ситуацією, і автора відеорепортажу, який вдається до прийому, що його М. Чадюк, аналізуючи засоби втілення імпліцитної інформації в новинних заголовках і апелюючи до порушення принципу кооперації П. Грайса, пов'язує з недотриманням максими якості: «не кажи того, що вважаєш неправдивим; не кажи того, на що в тебе немає достатньо підстав» (Чадюк, 2019, с. 41). Утім наведення неправдивої інформації в заголовку не єдиний маніпулятивний прийом, використаний працівниками каналу Rostyslove Production. По-сучасному потрактовуючи риторичний етос, вони представляють автора передбачень як особу з характеристиками, вартими того, аби довіряти їй передбаченням: «переможниця 15 сезону Битви екстрасенсів». З огляду на те, що у відео відсутні будь-які езотеричні артефакти

(чутний лише звук тасування колоди карт), таке представлення екстрасенса є дієвим засобом впливу на аудиторію й елементом риторичної стратегії привернення уваги, яка спрацьовує разом зі стратегією драматизації змісту. Мета таких маніпуляцій очевидна: збільшити кількість переглядів відео, до чого закликає репортер наприкінці сюжету: «Не забудьте підписатися та натиснути на дзвінок, адже далі ще більше прогнозів та наших спільних перемог!» З огляду на те, що аналізоване відео, розміщене на ютуб-каналі Rostyslove Production, за добу набрало 60 тисяч переглядів і понад 2,6 тисячі уподобайок, медійникам удалося дібрати ефективні засоби впливу на аудиторію, проте в коментарях, крім схвальних, було чимало й критичних зауважень щодо якості відеоматеріалу, адресованих і представникам ютуб-каналу («Беріть свіжі інтерв'ю», «Та що ж ви один і той самий ролик, якому вже місяць, крутите по 10 кругу»), і провидиці («Запитання: «Чи загрожує аварія на ЗАЕС?». Відповідь: «Оберігайте дітей!». Де логіка?», «Якось раніше Яночка прогнозувала, що на даний час все буде добре, рашке піпець і т. д. Ось іще любить присмакувати своє бачення матом, так достовірніше... Іще єсть такий віщун одеський Влад Росс, теж ні про що, колдуні, прозорливіці, мольфарі, апологети та всякі інші шарлатани нічого не... не вгадали. Всі ці перелічені особи, просто ШАРЛАЙТАНИ!!! Це вони самі це доказали, ми виявились свідками, тож висновки робіть самі! Ми віримо в ЗСУ!!!»). Проте близько 20 негативних коментарів на тлі 2,6 тисячі уподобайок поки засвідчують украй низький рівень критичного аналізу езотеричного контенту.

Інакшими видаються прогнози провидців, добре обізнаних у ситуації, що нині відбувається в Україні, причинах російсько-українського конфлікту. Їхні передбачення поєднують елементи наївних емпіричних і наукових із домінуванням методів езотеричних прогнозів. Такими, наприклад, є передбачення таролога Оленки з Канади — людини ерудованої, добре обізнаної з подіями російсько-української війни. Потрактування символів, зображених на картах таро, у її прогнозах більшою мірою відповідають уявленню таролога про ситуацію в Україні, ніж безпосередньому зображенню на карті. Так, у відео «Сатана вже сів на трон! Рішення прийнято! У липні НАТО вводить військо в Україну! ua Оленка з Канади» провидиця відповідає на актуальні для українців запитання, використовуючи карти таро, які, на відміну від Яни Пасинкової, демонструє глядачам. Утім упродовж годинного відео Оленка кілька разів одну й ту саму карту таро в одному розкладі зовсім по-різному потрактовує, залежно від мікротеми розмови, яку веде з глядачами. Наприклад, на 27-й хвилині відео таролог демонструє дві карти, так їх коментуючи:

Тут у нас «Диявол» і десятка жезлова. Бачите? У диявола є повно цих ракет і шахедів.

У нього повно ще цього є! Бачите? Десять жезлова. Повно! І диявол! І хто ми такі, що нас несуть на руках, і ми проти диявола... нас на руках несуть. Контрнаступ. Що буде з контрнаступом? Він буде успішним, бо з нашого боку десятка — десятий старший аркан, а з їхнього боку — десятка — молодший аркан. Я бачу, що наш контрнаступ буде успішний, але повністю диявола, сатану ми не подолаємо цим першим контрнаступом. Навіть немає такої надії по картам.

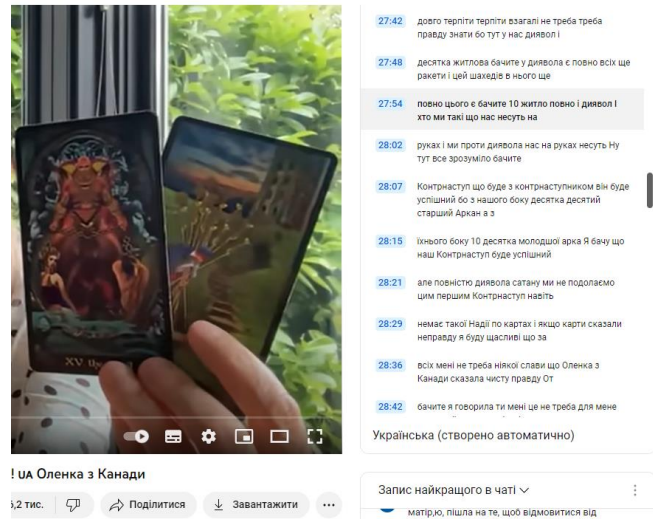

Рис. 1. Зображення карт таро

У процитованому відеофрагменті тривалістю 83 секунди одна й та сама карта таро — «десять жезлова» — розтлумачена двічі по-різному: спочатку вона є символом, що означає велику кількість ракет у країні-агресора («У диявола є повно цих ракет і шахедів. У нього повно ще цього є! Бачите? Десять жезлова. Повно!»), потім ця сама карта використана як символ вдалого контрнаступу ЗСУ («Що буде з контрнаступом? Він буде успішним, бо з нашого боку десятка — десятий старший аркан, а з їхнього боку — десятка — молодший аркан»). Проте таролог продовжує аналіз продемонстрованого розкладу і вже на 30-й хвилині наводить третій варіант потрактування карти «десять жезлова», який лише віддалено корелює з першими двома:

Сатана тут, може, він робив якісь ритуал. Я бачу, бо десятка жезлова говорить... дець він, бачите, тут такий бункер. Тут він кривавий. Бачите кров? На крові, на крові, може бути, якихось тваринах вони робили ритуал вночі знова. Це сонце встає і, я говорю, це було зроблено знова, кожен день роблять. Десять — це кожен день, кожен день вони роблять це. І це на крові вони роблять ритуал сатанинський. Вони всі сатаністи. У себе, бачите, вони йдуть, це все як така сатанинська церква, вони туди йдуть і роблять такі ритуали на крові. І чому я бачу, що... бач, це зоря! Зоря! І ми мусимо сказати, що є у них, у сатани така «година сатани»

чи година, чи, говориться, «вовк»... «година вовка». Це з трьох до п'яти годин ранку. А тепер літо, і ми знаємо, що сонце встає в 4 години ранку, але час, «година вовка», вона не міняється не взимку, не в літо. То ми бачимо, що вони все одно. Тут зоря показує нам, що тепер літо, але вони роблять у час сатани, у час вовка — з трьох до п'яти годин ранку кожної ночі цей ритуал роблять.

Тут таролог описує зображення карти «десять жезлова», аналізуючи його з суто езотеричного, невідомого більшості глядачів, а тому втаємниченого й цікавого погляду. Водночас вона поєднує таке вербальне змалювання зі знаннями, поширеними в медійному просторі про чинного президента Російської Федерації, його життя в «бункері» (на карті зображена башта, а не бункер), зв'язок з іншими езотериками (шаманами). Аналізований кількахвилинний фрагмент прогнозу таролога поєднує езотеричне уявлення про світ і спосіб потрактування спеціальних знаків-символів та загальну ерудицію, знання про російсько-українську війну, отримані із засобів масової інформації. З мовного й комунікативно-прагматичного погляду такі повідомлення цілком відповідають специфіці езотеричних передбачень. Так, у наведеному фрагменті тексту передбачення переважають висловлення з експлікованою епістемічною модальністю достовірності, з предикатом модусу, вираженим перцептивним дієсловом *бачити* («Я *бачу*, бо десятка жезлова говорить... *десь він, бачите, тут такий бункер*»; «*То ми бачимо, що вони все одно*»), а також дієсловами *говорити* («*Це сонце встає і, я говорю, це було зроблено знова, кожен день роблять*»; «*І ми мусимо сказати, що є у них, у сатани така «година сатани» чи година, чи, говориться, «вовк»... «година вовка»*») і *знати* («*А тепер літо, і ми знаємо, що сонце встає в 4 години ранку*»). У таких контекстах дієслово-предикат *бачити* досить своєрідно реалізує свою семантику: його «перцептивне значення поступово наближається до когнітивного: сприймання зумовлює знання різного ступеня достовірності» (Арутюнова, 1988, с. 119). Отже, у наведених висловленнях із передбачення таролога Оленки з Канади експліковане значення «знання» як тип модальності категоричної достовірності, типової саме для езотеричних прогнозів. Натомість коли йдеться про наукові й наївні емпіричні передбачення, модус *знати* використовують украй рідко, замінюючи його модальними операторами *думати, розмірковувати*, як це робить, наприклад, американський аналітик, військовий експерт, колишній очільник департаменту стратегій Пентагону Ф. Карбер: «*Не думаю, що хтось насправді щось знає. Я не Нострадамус, і не можу передбачити майбутнє. Але якщо розмірковувати логічно, то мені здається, що самі небезпечні протести для влади, коли вона до них не підготовлена*» (Бесперстова, 2023).

Ф. Карбер протиставляє поняття *думати* і *знати*, причому останнє цілком слушно асоціює з езотеричними передбаченнями, які зазвичай є досить категоричними. Натомість сам він у двох висловленнях з експлікованою епістемічною модальністю використовує гіпотетичні модуси «*не думаю*», «*якщо розмірковувати логічно*», «*здається*», які слід вважати маркерами якісної прогностичної аналітики.

Наукові прогнози зазвичай формулюють із значенням ступеня ймовірності їх реалізації, і вкрай рідко їхня вірогідність є стовідсотковою. «Прогнозування, на відміну від пророкування, не зводиться до спроб угадувати деталі майбутнього, йому властива ймовірнісність. Пророкування, на відміну від прогнозування, — це твердження про майбутнє, якому не властива ймовірнісність, воно претендує на абсолютну достовірність» (Городяненко, 2003). Ненаукові передбачення зазвичай досить категоричні. Адресант таких висловлень-завбачень або переконаний в істинності своїх тверджень і ретранслює це адресатові, або ж вдається до умисного маніпулювання, намагаючись переконати слухачів у тому, у що сам не вірить. На мовному рівні такий тип інформування реалізується у висловленнях із суб'єктивною епістемічною модальністю достовірності, у нарочито підкресленому вживанні обставин місця і часу, використанні лексичних одиниць, які є маркерами категоричної впевненості в змісті повідомлення. Прикладом такої категоричності прогнозів є інтерв'ю «таролога, екстрасенса і родолога» Ольги Стогнушенко «Мост взорван! Ольга Стогнушенко: Предвидение сбылось... Проблемы с водой, но жертв нет», оприлюднене на ютуб-каналі PeopleLife. Свою безапеляційну переконаність в істинності таро-прогнозу провидця вербалізує, уживаючи низку маркерів епістемічної суб'єктивної модальності достовірності з предикатом модусу віри, здебільшого імпліцитним: «*К концу октября нас ожидает прояснение ситуации затянувшейся битвы. Атаки на Киев — это сто процентов! И они будут*»; «*Я могу смело утверждать, что к концу октября нас ожидает прояснение ситуации затянувшейся битвы*». У наведених фрагментах передбачення бачимо різні варіанти вербалізації маркерів упевненості в змісті повідомлень: фраза «*сто процентов*», яка має значення «цілковито точно», та предикат модусу, виражений сталою конструкцією зі значенням переконування в змісті сказаного «*я могу смело утверждать*». Цікаво, що лексема *стовідсотково* є чи не найулюбленішою в езотериків. Наприклад, таролог Людмила Хомутовська, відповідаючи на запитання журналіста «8 каналу.іа» «*Демократи і республіканці звернулися до Байдена, щоб все ж таки далекобійні ракети Україні дали. Наскільки це реально? Наскільки це реалізується?*», дає цілком однозначну відповідь без будь-яких маркерів імовірності, уживаючи зокрема й вислів «*сто відсотків*»:

Дивіться: чи їх дадуть? Їх дадуть. Але знов колу-небудь. Так, що тут нам дають? Трійку мечів, що зараз — ні. Там вони за це все ще побортються і якимось чином подобиваються. І тільки тоді нам дадуть. На жаль, не зараз. Чи отримаємо їх? Сто відсотків отримаєм.

Активно використовує маркери впевненості в тому, у що хоче вірити слухач, екстрасенс Макс Гордєєв в інтерв'ю на каналі ProUA «Коли закінчиться війна і чому путін не вмирає?»:

Вони всі загинуть. Всі, хто зараз піде на нашу землю. Всі! Розумієш, тут справа не у тому, що нам дали дуже багато зброї, нам зараз вищі сили дуже сильно допомагають. Справа не в цьому! Проблема в тому, що вся нечисть, яка повинна загинути, вона загине саме завдяки нашій країні. Тобто ми як такий правильний потік чистої світлої енергії будемо нищити все це, всю цю нечисть. Тому висновок один — Україна переможе стовідсотково, причому не просто переможе.

У наведеному фрагменті передбачення мовець не використовує будь-яких маркерів гіпотетичності, натомість активно вживає спеціальні мовні засоби (тавтологію, лексеми-актуалізатори значення впевненості в сказаному: «стовідсотково», «висновок один» тощо) задля переконання слухачів у правдивості сказаного.

Категоричність езотеричних передбачень виявляється також і в навмисному підкресленні хронологічних і локутивних маркерів. Наприклад, видання «Подорожці» 28 лютого 2023 року з посиланням на прогноз екстрасенса досить точно визначило дату початку контрнаступу ЗСУ та звільнення окупованих територій:

«Почнеться квітень, Україна отримає озброєння і піде в контрнаступ, яке знищить всю ту навалу. Просто змете її. Можливо, не все повністю. Наприклад, можливо ЗСУ не повністю звільнять Крим, але може бути частину, а потім почнуться якісь переговори. Але велика частина буде звільнена до кінця весни — квітень-травень», — підкреслив астролог.

Це саме видання публікує не просто прогнози із зазначеними датами певних воєнних дій, а й рекомендації для «українських генералів», формулюючи їх у висловленнях з експлікованою оптативною модальністю, точним часом бажаного початку наступу: «Перед повнею в королівському, 7-му, градусі Лева, складеться найбільш сприятливий час для української армії, щоб почати повномасштабний прорив на фронті, відтісняючи ворога. Тому в ніч на 1 червня я б рекомендував почати активний наступ». Така точність у передбаченнях є маркером їх непрофесійності та

відрізняє їх не лише від наукових, а й від наївних емпіричних прогнозів.

У прогнозуванні суспільно-політичних процесів у кризових ситуаціях дуже важливим стає чинник адресанта, довіра до нього. В умовах війни спікерами-прогностами стають або люди, які безпосередньо впливають на ситуацію, тобто військові чи політики, або ж люди, здатні вплинути на психічний, моральний, емоційний стан реципієнтів. Саме таку функцію часто виконують езотерики, приваблюючи аудиторію, якій потрібні позитивні емоції, віра в щасливе майбутнє, якій потрібно почути: «*Все буде гаразд! Ви позбавитесь всіх ворогів! Ви будете щасливі в стосунках, в родині. Гарний буде побут. Вам буде щастити. І ви так само під захистом вищої сили, ваших янголів. І все у вас буде гаразд!*» (Таро Оленка, 2023); «*Ну, і пам'ятайте, що всі, хто дивиться мій канал, всі, кому я подобаюсь, всі добрі, щирі, світлі, розумні, люблячі Україну люди, які дивляться мій канал, які на мене підписані, які ставлять вподобайки, <...> з вами нічого поганого не трапиться*» (Ланочка Александрова, 2023). Не всі тарологи й екстрасенси експлікують у своїх ефірах такі настанови, однак аналіз їхнього контенту, зокрема кількості вподобайок і змісту коментарів, дає змогу констатувати, що саме таке налаштування на позитив привертає прихильників їхніх медіаканалів. І хоч такі висловлювання є відверто маніпулятивними, проте в ситуації воєнної агресії, коли більшість українців потребують моральної й психологічної підтримки, їх використання є цілком виправданим. Особливо доречними такі заспокійливі «мантри» видаються в ситуаціях, коли їх супроводжують настанови типу «*Все одно позаботьтесь максимально про свою безпеку, і гуманітарну також!*» (Ланочка Александрова, 2023). Утім зовсім інакше передбачення-заспокоєння потрібно сприймати, якщо їх поширюють не езотерики, а представники влади в офіційних ЗМІ. У таких ситуаціях чинник адресанта передбачення набуває особливої ваги, а зміст таких прогнозів адресати сприймають не просто як форму релаксації, а як настанову на вчинення чи, навпаки, невчинення певних дій, що, як показує досвід російсько-української війни, може призвести до вкрай негативних наслідків.

Доречним у дослідженні комунікативно-прагматичної структури передбачення є врахування причетності / непричетності адресанта до змісту повідомлення. Під причетністю розуміють позицію мовця, обізнаного безпосередньо зі змістом описуваних фактів або явищ, залученого до їх спостереження, що є умовою сприйняття повідомлення зі змістом передбачення як достовірного. У ситуаціях непричетності мовець забезпечений інформацією лише для припущення, міркування про достовірність імовірної пропозиції (Комм, 1990, с. 4). Серед ситуацій причетності Я. Комм виокремлює такі: 1) ситуації безпосереднього сприймання мовцем, мотивовані тим, що він займає позицію

суб'єкта прямого контакту; 2) ситуації, що характеризують явища, які суб'єкт безпосередньо спостерігає; 3) каузальні ситуації; 4) ситуації причетності до джерела інформації (Комм, 1990, с. 5). Причетність особи, що формулює передбачення, до ситуацій, про які йдеться в її повідомленнях, визначає ступінь достовірності їхнього змісту. Водночас ситуації непричетності мінімізують показники істинності передбачень. Автори аналізованих езотеричних прогнозів мають різний характер причетності до ситуації в Україні. Так, Оленка з Канади спостерігає те, що відбувається нині в Україні, з-за кордону, оскільки, як сама неодноразово зауважувала, понад 30 років тому емігрувала з України. Свої прогнози вона будує на основі ґрунтового вивчення інформації, яку поширюють українські й закордонні ЗМІ, з урахуванням власного досвіду життя в Україні, що на той час перебувала в складі СРСР. Тобто в її прогнозах зреалізована одна з наведених Я. Коммом ситуацій причетності — каузальні ситуації: встановлення причинно-наслідкових зв'язків, аналогій, зокрема реакції країн Заходу на збройну агресію Російської Федерації проти України зі схожими прикладами поведінки інших країн із недемократичними режимами:

Тепер весь світ бачить, розуміє, бо є вже у нас досконалий такий... як це сказати... Ми вже знаємо, як було в Кубі. Ми знаємо, як було в Ірані, в Сирії. Ми знаємо, як ті диктатури, як наклали на них, наклали ті санкції. Перше, що зробили санкції, за все минуле в світі, вони остановили агресію. І для того є санкції. А щоб в них змінився режим, вони самі повинні якось прокинутися і це зробити. І це не те! В минулому був такий... як це сказати... опит, опит... я забула! Experience! Я буду просто англійські деякі слова вживати, бо я знаю, що українцям всім треба знати англійську! Всім! Без цього не можна! Я буду вживати, якщо я не зможу знайти українське слово. Досвід! Досвід, може. Да? Наприклад, як Сирії все, що було... Ми бачимо, що, щоб змінити їх режим, тільки якщо в їх країну піти. Але НАТО і ніхто не хоче йти з війною в Росію! Бо то не рішення! Рішення тільки одне, щоб вони вийшли за кордони Української держави! Вони не мають ніякого права громадянського! Немає в світі такого, що можна зайти в другу державу або говорити, як їм жити в їх державі! Це треба зупинити! І це можуть зупинити санкції! А щоб піти туди в Росію і щось там міняти, ніхто не може! Тільки вони!

Наведений текстовий фрагмент із відео на ютуб-каналі «Таро Оленка» не супроводжується аналізом карт таро. Ці міркування цілком можна потрактувати як наївні емпіричні, що ґрунтуються на спостереженні, аналізі інформації, отриманої в різний час із різних джерел. Оленка є досвідченим комунікатором із великою (близько

1 мільйона на кількох каналах) кількістю підписників, уміло застосовує різноманітні стратегії впливу на аудиторію. Більшість часу відеореєстрів про події в Україні таролог присвячує не стільки аналізу розкладів карт, скільки представленню власної оцінки ситуації, уміло використовуючи інші джерела інформації, які часто точно паспортизує. Саме на основі такого аналізу ситуації Оленка з Канади дає рекомендації, відповідаючи на запитання підписників. Таке поєднання інформативної, аргументативно-переконувальної та маніпулятивної стратегій впливу на адресата видається досить успішним з огляду на велику аудиторію прихильників і кількість уподобайок.

Інший тип причетності до ситуації демонструють провидці, які зараз перебувають в Україні та разом із більшістю адресатів повідомлення оцінюють події як суб'єкти безпосереднього спостереження й учасники подій. Езотерики усвідомлюють важливість такого способу причетності для популяризації контенту, залучення до нього підписників і впливу на них. Наприклад, таролог Ланочка Александрова, підписниками ютуб-каналу якої є понад 45 тисяч користувачів, регулярно наголошує на своєму перебуванні в Кривому Розі, зокрема йдеться про це і в ефірі від 6 червня 2023 року «Кривий Ріг і Каховська ГЕС / Сергій Бабкін у Кривому Розі / Розмова з глядачами»:

Дуже багато людей переймається, що у мене зміна інтер'єру. Вони думають, що я з Кривого Рогу виїхала. Ні! Я в Кривому Розі! Я нікуди не виїжджала! Я всю війну поряд з вами! Дехто з вас бачить мене на вулицях мого міста, дехто бачить мене в магазинах, дехто бачить мене в транспорті, дехто бачить просто, просто... в якихось... не знаю... закладах... Які можуть бути заклади? Ну, які заклади? Магазили! Книжкові магазини, такі. От. Спортивний клуб був навіть, але зараз трошки я, трошки не в ресурсі. От! Я на місці! Не переживайте! Я в Кривому Розі, поряд з вами. Все нормально! Я нікуди нікого не покинула! Я розумію, що для багатьох з вас наявність мене в місці — це якась... знаєте, признак безпеки! Тобто Ланочка в місті — значить, все буде нормально! Отже, я в місті, все буде нормально, мої рибки! Все буде прекрасно! І ми з вами разом переживемо всі катастрофи.

Безумовно, автор наведеного монологу цілком усвідомлює його сугестивний характер, притаманний усім аналізованим прогнозам Ланочки Александрової, яка свідомо виконує завдання — заспокоїти, підбадьорити своїх підписників. Важливо, що таке заспокоєння таролог супроводжує суто життєвими рекомендаціями, яких дотримується сама:

Значить, дивіться! Ми Кривий Ріг саме. Ми <...> живимось не тіки з Каховської... у нас

водохранілице, ще якісь райони у нас ідуть з Дніпра. Тобто ми без води не лишимось. Хоча в мене бутылки з водою набрані стоять цілий рік. І баклага чистої води стоїть в мене теж майже більш як сім місяців. Без води ми не залишимся. Пару днів можуть трошки бути перебої, поки нам не налагодять от таке яексь постачання.

У цьому також спрацьовує принцип причетності, і прогнози стають цілком доречними рекомендаціями на період війни.

Крім типу причетності автора передбачення до ситуації, про яку він говорить, важливим є також урахування використання ним прийомів риторичної стратегії самопрезентації як засобу впливу на адресатів повідомлення. До такого методу вдаються майже всі езотерики чи ретранслятори езотеричних прогнозів. Так, таролог Оленка з Канади в більшості ефірів коментує свої езотеричні вміння або ж ті артефакти, з якими працює, наголошуючи на правдивості своїх передбачень. Зокрема, в ефірі від 11 червня 2023 року «БЛАГОДАТНЕ де-окуповано! ЗАЕС готуємось до найгіршого Крим наш! Пу ТІКАЄ до Китаю уа Оленка з Канади» зауважує:

Всім дякую за дружбу! Я Оленка з Канади. Запрошую! Тут я говорю тільки правду. Це дуже правдивий канал, бо я незалежна зовсім (як то сказати) кореспондентка, яка вживає таро. І ми робимо аналітику на таро. І я не виступаю на ніяких каналах, де, взагалі, говорять людям, що говорити. Так воно є! Я говорю тільки правду і запрошую вас підписатися чи поставити вподобайку, якщо вам не тяжко. <...> В таро, як у шахматах, хто не знає. Бо я знаю від мого Джона, учителя більше, ніж хто по картах! Не те, що я така розумна. Мені просто вища сила привела до дуже розумної людини.

Методом вигідної авторові передбачень самопрезентації тут виступає експлікація лексичних засобів зі значенням правдивості інформації, оприлюднюваної Оленкою з Канади, а саме лексеми *правда* й похідних від неї.

На каналах, де езотерики є учасниками інтерв'ю, функцію презентації виконують журналісти. Наприклад, у представленні журналістом ТСН екстрасенса Макса Гордєєва було акцентовано на тому, що він переможець популярної серед глядачів цього каналу передачі «Битва екстрасенсів»: «Хто віддав наказ про підлив Каховської ГЕС? Яким буде майбутнє Херсонщини і хто стане наступним президентом Росії? Про це говоримо з переможцем "Битви екстрасенсів" Максимом Гордєєвим» (ТСН, 2023).

Найдієвішим прийомом привернення уваги до передбачень екстрасенсів, найбільш позитивною оцінкою їхньої діяльності й водночас дуже небезпечною ситуацією для фахових експертів є

визнання прогнозів як здійснених. Апеляція до реалізованих передбачень є вагомим аргументом для підвищення довіри до авторів езотеричних прогнозів, тому вони намагаються обов'язково озвучувати такі факти в разі їх наявності, незважаючи на позитив чи негатив передбачуваних подій:

Знаєте, я дуже не люблю, коли збуваються найгірші прогнози всякі. Ну, не то що найгірші, погані прогнози. Але в дійсності сьогодні я зробив такий екскурс в ті всі прогнозування по саме Каховській ГЕС. І от нагадую, наголошую: жодного разу не випадала хороша карта. Жодного разу! Скільки ми дивилися там протягом року, більше-менше. Но кажу, я тільки сім, там сім-вісім прогнозів відкрив. Я думаю, що їх було більше. (Екстрасенс Роман Шептицький, 2023)

Здійснення передбачення — найкращий перлокутивний ефект для езотеричного прогнозу та його автора, попри те, що такі прогнози не були точними (*не випадала хороша карта*) і не містили будь-яких рекомендацій щодо мінімізації ризиків. Цим ненаукові передбачення відрізняються від наукових фахових. Якщо наведене вище повідомлення екстрасенса Романа Шептицького про здійснення негативного прогнозу отримало більше ніж 7 тисяч уподобайок і багато позитивних коментарів, то таке саме повідомлення від секретаря Ради національної безпеки та оборони Олексія Данілова в ефірі телемарафону «Єдині новини» викликало хвилю обурення. Так, Данілов розповів у телеефірі:

У вересні — в жовтні минулого року, дійсно, Російська Федерація, їх терористичні угруповання закладали вибухівки на цій станції. Ми про це інформували. Це була публічна інформація. Більш того, у нас в жовтні місяці, якщо я не помиляюсь, відбулося засідання ставки Верховного командуючого, там де ми розглядали це питання: які наслідки все це може бути, руйнування, якщо воно відбудеться. На превеликий жаль, з урахуванням того, що з березня минулого року станція знаходиться в руках терористів, ми не змогли запобігти от цьому вибуху, тому що фізично не було можливості звідти її ліквідувати, тому що саме там до останнього знаходились російські терористи і саме вони контролювали цю ділянку нашої землі. От те, що вони готувалися, цілком зрозуміло. (Факти ICTV, 2023)

Для фахового прогнозу негативного розвитку подій перлокутивним успіхом можуть бути лише правильні дії із запобігання катастрофі або ж, якщо її уникнути неможливо, мінімізація збитків. Утім, як виявилось, і це озвучив сам Данілов, катастрофа була передбачуваною, про неї говорили 8 місяців тому, але жодних дій, які зменшили б негативні наслідки, влада не вчинила. Отже,

критерієм успішності езотеричного прогнозу є його здійснення. Водночас для наукових фахових передбачень перлокутивним успіхом слід вважати низку заходів, які сприяють позитивному розгортанню подій та/або унеможливленню негативних наслідків за прогнозованого несприятливого сценарію.

Висновки. У медійному дискурсі від початку ескалації агресії Російської Федерації проти України значно зросла кількість і наукових, і ненаукових передбачень, що зумовлено запитом суспільства на інформацію, яка могла б посприяти збереженню емоційно-психологічної рівноваги, життя, здоров'я та майна українців.

Передбачення як мисленнєво-мовленнєва категорія потребує осмислення не лише з погляду її когнітивної структури та методології формулювання, а й з урахуванням мовної природи її реалізації. Тому актуальними постають проблеми вивчення семантичного розмаїття, мовної репрезентації, комунікативно-прагматичної специфіки висловлень-прогнозів.

Комунікативною метою езотеричних передбачень, кількість яких стрімко зростає в умовах суспільно-політичних криз, є маніпулювання з метою вплинути на настрій і вчинки адресата повідомлення, а також збільшити кількість переглядів відповідного медійного контенту. Такі прогнози категоричні, з часто експлікованими модулями знання, переконання, впевненості. Автор таких передбачень зазвичай має високий рівень комунікативної компетентності. Екстралінгвальними чинниками, що впливають на ефективність реалізації маніпулятивної мети езотеричних передбачень, є предмети-символи, які стають об'єктом потрактування. Мовлення провидців і віщунів образне, емоційно забарвлене, рясніє стилістичними засобами впливу на адресата повідомлення.

Запропонована розвідка не вичерпує всього кола актуальних проблем, розв'язання яких сприятиме осмисленню ваги лінгвістичного опрацювання прогнозів різних типів, його впливу на ефективність прогностичної діяльності в різних сферах життя суспільства. Перспективу вбачаємо в дослідженні мовних і комунікативно-прагматичних особливостей прогнозів різних типів, засобів оптимізації їх перлокутивного ефекту.

Покликання

- Арутюнова, Н. (1988). *Типи языкових значеній: Оценка. Событие. Факт*. Наука.
- Арутюнова, Н., Булыгина, Т., Кибрик, А., Красухин, К., Крылов, С., Падучева, Е., Радзиевская, Т., & Шмелёв, А. (1992). *Человеческий фактор в языке. Коммуникация, модальность, дейксис*. Наука.
- Бесперстова, О., & Сухой, О. (2023, 21 січня). «Наприкінці літа росіяни можуть наважитися на фінальну спробу взяття Києва», — американський військовий експерт Філіп Карбер. Факти. <https://fakty.ua/414013-v-konce-leta-rossiyane-mogut-reshitsya-na-finalnyu-popytku-vzyatiya-kieva---amerikanskij-voennyj-ekspert-filip-karber>

- Гальона, Н. (2013). Структура і семантика гіпотетичного модусу. У *Актуальні проблеми лексикології і граматики української мови* (с. 252–274). НПУ ім. М. П. Драгоманова.
- Горбатенко, В. (2004). «Аналіз майбутнього» та його роль в управлінні соціально-політичними процесами. *Політичний менеджмент*, 1, 30–40.
- Городяненко, В. (Ред.) (2003). *Соціологія: підручник*. Академія.
- Доценко, О. (2006). *Семантико-прагматичний синтаксис: особливості вираження модальності*. Міленіум.
- Екстрасенс Роман Шептицький. (2023). *Важлива правда про Підрич Каховської ГЕС! Як тепер будуть наслідки для природи і ЗАЕС?* [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=0UuZ0zrVkcw>
- Зубченко, Я. (2022, 9 квітня). *Марс у фазі «закрий рота»*. Чому астрологам у новинах краще помовчати. Детектор медіа. <https://detector.media/infospace/article/198212/2022-04-09-mars-u-fazi-zakryu-rot-a-chomu-astrologam-u-novynakh-krashche-pomovchaty>
- Зубченко, Я. (2023, 14 січня). *Дошка ганьби. Медіа, які публікують астрологів*. Детектор медіа. <https://detector.media/kritika/article/207011/2023-01-14-doshka-ganby-media-yaki-publikuyut-astrologiv>
- Ігіна, З. (2009). *Модальні слова у персональному мовленні: семантичний та прагматичний аспекти (на матеріалі прози англійського й американського модернізму)* (Автореферат дисертації канд. філол. наук, Київський національний лінгвістичний університет).
- Козловський, В. (1991). Про прагматичну спрямованість суб'єктивно-оцінного аспекту модальності. *Мовознавство*, 3, 68–73.
- Комм, Я. (1990). *Функционирование высказываний с эксплицитным модусом мнения*. Таджикский государственный технический университет.
- Ланочка Александрова. (2023). *Каховська ГЕС!!! Що буде із Запорізькою АЕС: свіжа інформація від Таро!* [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=TFY9salPPYs>
- Наумук, О. (2010). *Когнітивні та прагматичні характеристики порад у сучасній англійській мові* (Автореферат дисертації канд. філол. наук, Донецький національний університет).
- Приседська, В. (2008). *Структура, семантика і прагматика англійських, німецьких, російських та українських публічних покажчиків* (Автореферат дисертації канд. філол. наук, Донецький національний університет).
- Сидоренко, О. (Ред.) (2010). *Філософія: підручник*. Знання.
- Скибицька, Н. (2004). *Епістемічна модальність в англійській мові (діахронний аспект)* (Автореферат дисертації канд. філол. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка).
- Таро Оленка. (2023). *Карти на сьогодні для Вас і для України*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=shSRISvIхoc>
- ТСН. (2023, 10 червня). *Екстрасенс Макс Гордеев: Підступні плани росіян, доля Півдня та хто наказав підірвати Каховську ГЕС*. [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=7oUUzsB0-Og>
- Факти ICTV. (2023, 10 червня). *Данілов: МИ ЗНАЛИ про плани росіян ПІДІРВАТИ Каховську ГЕС, але...* [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=qNt5S-k5WS8>
- Чадюк, М. (2019). Засоби втілення імпліцитної інформації в новинних заголовках. *Наукові записки НаУКМА. Мовознавство*, 2, 36–43. <https://doi.org/10.18523/2616-8502.2019.2.36-43>
- Черхав, О. (2011). *Англомовне біблійне пророцтво як різновид фідейстичного дискурсу (на матеріалі KING JAMES BIBLE)* (Автореферат дисертації канд. філол. наук, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова).

References (translated and transliterated)

- Arutyunova, N. (1988). *Typy yazykovykh znacheniy: Otsenka. Sobytie. Fakt* [Types of language values: Evaluation. Event. Fact]. Nauka.
- Arutyunova, N., Bulygina, T., Kibrik, A., Krasukhin, K., Krylov, S., Paducheva, Ye., Radzievskaya, T., & Shmelev, A. (1992). *Chelovecheskiy faktor v yazyke. Kommunikatsiya, modalnost, deyxsis* [The human factor in language. Communication, modality, deixis]. Nauka.

- Besperstova, O., & Sukhoi, O. (2023, January 21) "Naprykintsi lita rosiiani mozhat navazhytysia nafinalnu sprobu vziattia Kyieva", — amerykanskyyi viiskovyyi ekspert Phillip Karber ["At the end of the summer, the Russians may dare to make a final attempt to capture Kyiv," — American military expert Phillip Karber]. Fakty. <https://fakty.ua/414013-v-konce-leta-rossiyane-mogut-reshitsya-na-finalnuyu-popytku-vzyatiya-kieva---amerikanskij-voennyj-ekspert-fillip-karber>
- Chadiuk, M. (2019). Zasoby vtillennia implitsytoi informatsii v novynykh zaholovkakh [Means of implicit information implementation in news headlines]. *Scientific notes of NAUKMA. Linguistics*, 2, 36–43. <https://doi.org/10.18523/2616-8502.2019.2.36-43>
- Cherkhava, O. (2011). *Anhlomovne bibliine prorotstvo yak riznovyid fideistychnoho dyskursu (na materialy KING JAMES BIBLE)* [English-language biblical prophecy as a type of fideistic discourse (based on the KING JAMES BIBLE material)] (Thesis of PhD dissertation, Odesa Mechnikov National University).
- Dotsenko, O. (2006). *Semantyko-prahmatychnyi syntaksys: osoblyvosti vyrazhennia modalnosti* [Semantic-pragmatic syntax: features of modality expression]. Millennium.
- Ekstrasens Roman Sheptytskyi. (2023). *Vazhlyva pravda pro Pidryv Kakhovskoi HES! Yaki teper budut naslidky dlia pryrody i ZAES?* [The important truth about the Undermining of Kakhovska HPP! What will be the consequences for nature and the ZPP?] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=0UuZ0zrVkJw>
- Fakty ICTV. (2023, June 10). *Danilov: MY ZNALY pro plany rosiian PIDIRVATY Kakhovsku HES, ale...* [Danilov: WE KNEW about the Russians' plans to BLOW UP the Kakhovska HPP, but...]. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=qNt5S-k5WS8>
- Halona, N. (2013). Struktura i semantyka hipotetychnoho modusu [The structure and semantics of the hypothetical mode]. In *Aktualni problemy leksykologii i hramatyky ukrainskoi movy* (pp. 252–274). NPU im. M. P. Drahomanova.
- Horbatenko, V. (2004). "Analiz maibutnoho" ta yoho rol v upravlinni sotsialno-politychnymy protsesamy ["Analysis of the future" and its role in the management of socio-political processes]. *Politychnyi menedzhment*, 1, 30–40.
- Horodianenko, V. (Ed.) (2003). *Sotsiologhiia: pidruchnyk* [Sociology: Textbook]. Akademiya.
- Ihina, Z. (2009). *Modalni slova u personazhnomu movlenni: semantychnyi ta prahmatychnyi aspekty (na materialy prozy anhliiskoho y amerykanskoho modernizmu* [Modal words in character speech: semantic and pragmatic aspects (based on the material of English and American modernism prose)] (Thesis of PhD dissertation, Kyiv National Linguistic University).
- Komm, Ya. (1990). *Funktsionirovanie vyskazyvaniy s eksplitsitnym modusom mneniya* [Functioning of statements with an explicit mode of opinion]. Tajik State Technical University.
- Kozlovskyyi, V. (1991). Pro prahmatychnu spriamovanist subiektivno-otsinnoho aspektu modalnosti [About the pragmatic focus of the subjective-evaluative aspect of modality]. *Linguistics*, 3, 68–73.
- Lanochka Aleksandrova. (2023). *Kakhovska HES!!! Shcho bude iz Zaporizkoiu AES: svizha informatsiia vid Taro!* [Kakhovska HPP!!! What will happen to the Zaporizhzhya NPP: fresh information from Taro!] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=TFY9salPPYs>
- Naumuk, O. (2010). *Kohnityvni ta prahmatychni kharakterystyky porad u suchasni anhliiskii movi* [Cognitive and pragmatic features of advice in modern English] (Thesis of PhD dissertation, Donetsk National University).
- Prysedska, V. (2008). *Struktura, semantyka i prahmatyka anhliiskyykh, nimetskykh, rosiiskyykh ta ukrainskykh publichnykh pokazhchykiv* [The structure, semantics, and pragmatics of English, German, Russian, and Ukrainian public indexes] (Thesis of PhD dissertation, Donetsk National University).
- Skybytska, N. (2004). *Epistemichna modalnist v anhliiskii movi (diakhronnyi aspekt)* [Epistemic modality in English (diachronic aspect)] (Thesis of PhD dissertation, Taras Shevchenko National University of Kyiv).
- Sydorenko, O. (Ed.) (2010). *Filosofii: pidruchnyk* [Philosophy: Textbook]. Znannia.
- Taro Olenka. (2023). *Karty na sohodni dlia Vas i dlia Ukrainy* [Today's cards for you and for Ukraine Tarot analysis by Olenka from Canada] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=shSRISvlxoc>
- TSN. (2023, June 10). *Ekstrasens Maks Hordieiev: Pidstupni plany rosiian, dolia Pivdnia ta khto nakazav pidirvaty Kakhovsku HES* [Psychic Max Gordeev: The insidious plans of the Russians, the fate of the South and who ordered to blow up the Kakhovska HPP] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=7oUuzsB0-Og>
- Zubchenko, Ya. (2022, April 9). *Mars u fazi "zakryi rota". Chomu astroloham u novynakh krashche pomovchaty* [Mars is in the "shut up" phase. Why it is better for astrologers to remain silent in the news]. Media Detector. <https://detector.media/infospace/article/198212/2022-04-09-mars-u-fazi-zakryi-rotu-chomu-astrologam-u-novynakh-krashche-pomovchaty>
- Zubchenko, Ya. (2023, January 14). *Doshka hanby. Media, yaki publikuiut astrolohim* [The board of shame. Media outlets that publish astrologers]. Media Detector. <https://detector.media/kritika/article/207011/2023-01-14-doshka-ganby-media-yaki-publikuyut-astrologiv>

Olena Dotsenko

National University of Kyiv-Mohyla Academy, Ukraine

COMMUNICATION AND PRAGMATIC PECULIARITIES OF ESOTERIC FORECASTS IN MASS MEDIA DISCOURSE OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

The subject of the study is esoteric projections as one of the ways to create a verbal pattern of the future. The study is based on the text and video content containing esoteric forecasts, fortune telling and predictions about the course of the Russo-Ukrainian War after the full-scale invasion of Ukraine by the aggressor's military. Today Ukrainians suffer from the Russian military's criminal actions and information warfare organized by the authorities and propagandists of the Russian Federation, they feel permanent stress and are very sensitive to esoteric content that creates an illusion of understanding of the situation, provokes wrong conclusions and actions, which can result in dangerous situations for the citizens. Thus, Ukraine has a serious problem of differentiating between high-quality and manipulative forecasts, which makes urgent the study of its communication and pragmatic peculiarities, verification of the forecasts, and dissemination of information about forecasting content quality. The aim of the study is to accentuate and explore esoteric forecasting as a special type of verbal modeling of the future, which has different communication purposes, specific intentionally organized non-verbal context of the messages about the future and means of linguistic impact on the recipient, as opposed to the scientific and naive empirical forecasting.

The results of this study showed a manipulative nature of the esoteric forecasts — in most cases, they are aimed at attracting an audience to the media channels with corresponding content and forming a social and political opinion beneficial to the sponsors of such content, or required evaluation of the events in Ukraine and other countries. From the linguistic point of view, esoteric forecasts are typically characterized by imperative constructions with the explicitly realized epistemic modality of reality expressed by the modes of faith, knowledge, and belief. This is a distinct feature of the forecasts based on analysis, whereas scientific and naive empirical forecasting is characterized by the author's uncertainty about the forecasting content, which they demonstrate using constructions with hypothetical epistemic modality and lexical means that convey uncertainty and hesitation.

This study is novel as linguistic and extralingual means of expression of esoteric forecasts under the conditions of the Russo-Ukrainian War were analysed for the first time. It is worth studying scientific and empirical forecasts and determine the nature of their influence on the media content consumers in the future.

Keywords: media discourse; critical discourse analysis; forecasting; esoteric forecasting; linguistic influence; communicative strategies; modality.

Стаття надійшла до редколегії 14.04.2023